

3. Закон України «Pro vyšču osvitu» [Elektronnyj resurs] / Verhovna rada Ukrainy: oficijnyj veb-portal. – Režym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (data zvernennja: 13.02.2017). – Nazva z ekrana.

4. Nacional'na paradyhma staloho rozvytku Ukrainy / za zah. red. akademika NAN Ukrainy, d.t.n., prof., zasl. dijača nauky i texniki Ukrainy B. Je. Patona. – Kyjiv: Deržavna ustanova "Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannja ta staloho rozvytku Nacional'noji akademiji nauk Ukrainy", 2012. – 72 s.

5. Kačyns'kyj A.B. Ekolohična bezpeka Ukrainy: systemnyj analiz perspektiv pokraščennja / A. B. Kačyns'kyj. – Kyjiv : Nac. in-t stratehičnyx doslidžen' (NISD), 2002. – 311 s.

6. Realizacija stratehiji ekolohičnoji bezpeky: intehracija jevropejs'koho dosvidu: prohrama variatyvnoji navčal'noji dyscypliny pidhotovky bakalavriv naprjamiv 6.010101 Doškil'na osvita, 6.040102 Biolohija* [Elektronnyj resurs] / [Mel'nyk O.S., Koreneva I.M., Zahorodnja L.P., Danyl'čenko I.H.]. – Režym dostupu: <http://mone.gnpu.edu.ua/images/trprm.pdf> (data zvernennja: 6.03.2017). – Nazva z ekrana.

Отримано редакцією 22.05.2017 р.

УДК 378.015.3

Людмила Петрівна Загородня,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної педагогіки і психології
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
e-mail: l.zagorodnya69@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЯК СКЛАДНИКА ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ

У статті висвітлено питання формування еколого-педагогічної культури в майбутніх вихователів як складника професійного іміджу у процесі вивчення ними спеціального курсу «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду». Здійснено аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми екологічної освіти в країнах Європи й іміджу вихователя дошкільного навчального закладу. Коротко схарактеризовано зміст розділу спецкурсу «Екологічна освіта в країнах Європейського Союзу», принципи і методи його реалізації. Наведено основні питання тестового контролю. Представлено результати оволодіння студентами матеріалом дисципліни. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок з означеної проблеми.

Ключові слова: еколого-педагогічна культура вихователя дошкільного навчального закладу, професійний імідж вихователя дошкільного навчального закладу, компоненти іміджу вихователя, складники еколого-педагогічної культури вихователя, європейський досвід професійної підготовки педагогів.

Постановка проблеми. Криза екологічної ситуації набула сьогодні планетарних масштабів. Усе гостріше усвідомлюється людством неможливість співіснування з природою на засадах антропоцентричної парадигми і необхідність виховання у підростаючого покоління біоєкоцентричного типу свідомості, який створить підґрунтя для гармонійної взаємодії з природним довкіллям. Найголовнішим в екологічній безпеці повинен стати пріоритет екологічних інтересів людини і суспільства над економічними інтересами, а не науково обґрунтоване сполучення екологічних, економічних і соціальних інтересів, як це має місце дотепер. Наразі фактично немає таких спеціальних наук, де не розглядалися б актуальні проблеми скорочення техногенного впливу на зовнішнє середовище чи взаємозв'язки

природних процесів і живих організмів. Екологічна освіта у найширшому розумінні є життєво важливим складником побудови нових взаємовідносин у системі «природа – людина – суспільство» та виховання більшої чутливості до екологічних проблем.

Оскільки виховання основ свідомості особистості починається в дошкільному віці то сьогодні особливо актуалізується проблема формування у майбутніх вихователів еколого-педагогічної культури, яка є вагомим складником їх професійного іміджу. Позитивний професійний імідж вихователя і дошкільної установи в цілому – це вимога часу. Образ сучасного вихователя як багатокомпонентне і динамічне утворення повинен складатися у свідомості цільової аудиторії як образ людини-професіонала, яка володіє професійною компетентністю, зокрема й екологічною, вміє використовувати зарубіжний досвід екологічної освіти дошкільників, з урахуванням екологічної ситуації регіону, матеріальних можливостей дошкільної установи, індивідуально-психологічних особливостей дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Дослідженням проблеми екологічної освіти в країнах Європи займаються С. Глазачев, Т. Кучай [2] Л. Парамонова, О. Протасова, К. Писанка, Л. Погрібна, Л. Пуховська, М. Сороковата, Я. Славська, І. Січко [3], В. Шевчук [1], М. Швед та ін. Питання формування екологічної компетентності, еколого-педагогічної культури вихователів у своїх працях розглядають Н. Горобаха, Н. Лисенко [4], З. Плохій, Н. Рижова, Н. Кот та інші.

Професійний імідж майбутнього і чинного вихователя дошкільного закладу вивчають М. Апраксина, К. Кругій, Т. Марєєва [5], Н. Платохіна, С. Попиченко, Р. Шулигіна та інші.

Іміджу дошкільного закладу присвячено наукові розвідки К. Кругій, Т. Живаєвої, Н. Погрібняк [6], З. Перебатової та інших.

Так, екологічну освіту в країнах Європи В. Шевчук характеризує за такими видами: загальнокультурна, загально-фахова та професійно орієнтована.

Загальнокультурна екологічна освіта ґрунтується на інтеграції природничо-наукового і соціогуманітарного знання з метою подальшого розвитку інтерактивної якості особистості – екологічної відповідальності, що охоплює морально-екологічні поняття, чуйність, співпричетність, небайдужість, гуманність, бережливість, раціональність, доцільність тощо.

Загально-фахова екологічна освіта покликана сприяти подальшому розвитку загальних і спеціальних знань про сутність природних явищ, взаємозалежність і взаємодію суспільства, людини та природи, формування навичок екологічного менеджменту та аудиту.

Професійно орієнтована екологічна освіта вдосконалює еколого-професійну компетентність спеціалістів залежно від їх фаху й умов праці, інтегрує екологічну, загальнокультурну і професійну складові компетентності фахівця [1].

Порівняльний аналіз змісту системи екологічної освіти та методики підготовки майбутніх учителів до екологічного виховання учнів у Великій Британії та Україні, зроблений дослідницею Т. Кучай [2], дає можливість констатувати, що загальна кількість дисциплін екологічного спрямування при підготовці фахівців з вищою освітою в галузі «Освіта/Педагогіка» в різних ВНЗ варіює від 5 до 7; загальна кількість годин, передбачена на викладання цих дисциплін, значно відрізняється. Якщо в університетах Великої Британії їх обсяг становить 1000–1800 годин, то в українських ВНЗ – 648 годин. На вивчення екологічних дисциплін при 4-річному терміні навчання в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького передбачено 13 %, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини – 12 %, а в навчальних закладах Великої Британії при 3-річному терміні навчання – відповідно: у Глазго – 35 %, Лідському – 21 %, Роемптонському – 19 %. У вивченні дисциплін екологічного спрямування в Лідському університеті на самостійну роботу студентів планується 945 годин з 1100 (85,9 %), а в Черкаському – 408 із 648 (62,9 %), що на 23 % менше. Вчена виявила, що в британських університетах значно більшу кількість годин відведено на наукову роботу (у Глазго – 600 годин, Лідському – 200, Черкаському – 81, Уманському – 54). Дослідниця робить висновок про те, що в університетах Великої Британії, на відміну від університетів України, на дисципліні екологічного спрямування відводиться значно більший обсяг академічного часу [2, с. 10–11].

Розкриваючи особливості екологічної освіти у вищих навчальних закладах Європейських країн, І. Січко наголошує на тому, що екологічним пріоритетом є освіта для сталого розвитку суспільства на засадах екоцентричної парадигми. Вчена зазначає, що розглядаючи Європу як єдність цінностей, що базуються на ідеї демократії та прав людини, Рада Європи надає великого значення Кодексу Європейських Базових Цінностей та передачі цих цінностей молоді. До завдань ціннісного виховання належить формування європейської свідомості, яка передбачає турботу про екологічну рівновагу в Європі та світовому просторі. Професійна підготовка фахівців для багатьох галузей, зокрема й освіти, базується на певній системі цінностей. Саме вони зумовлюють вибір цілей, засобів та умов діяльності (наукової, педагогічної, соціальної тощо), і покликані відповідати на запитання: задля чого відбувається та чи інша діяльність [3].

Україна, як європейська держава, має здійснювати виховання підростаючого покоління на засадах європейських базових цінностей, серед яких однією із пріоритетних є самоцінність будь-якої форми життя. Виховати особистість із біоекоцентричним типом свідомості здатен вихователь, який володіє еколого-педагогічною культурою.

Н. Лисенко наголошує на необхідності формування у вихователя еколого-педагогічної культури, що має ґрунтуватися на міждисциплінарному інтегруванні навчальних дисциплін і являти собою «комплексну організацію діяльності студентів, що передбачає взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання, творчої співпраці викладача зі студентами в організації й виконанні диференційованої самостійної роботи» [4, с. 6–7].

Еколого-педагогічна культура вихователя як частина його професійної культури і майстерності впливає на побудову позитивного професійного іміджу. За визначенням Т. Марєєвої, професійний імідж вихователя ДНЗ є якісною характеристикою особистості педагога, що сприяє прояву її внутрішніх установок, особистісних якостей, життєвих позицій, знань і професіоналізму через зовнішні виразники – зовнішній вигляд, поведінку, особливості вербального і невербального спілкування, специфіку оформлення рукотворного середовища, які суттєво впливають на організацію міжособистісної взаємодії та реалізацію професійних функцій фахівця [5, с. 7]. В структурі професійного іміджу вихователя Т. Марєєва виділяє професійний візуальний, аудіальний і внутрішній складники. Імідж конкретного вихователя впливає на створення іміджу дошкільної установи в цілому.

Н. Погрібняк тлумачить імідж дошкільного закладу як емоційно забарвлений образ, часто свідомо сформований, який має цілеспрямовано задані характеристики і покликаний чинити психологічний вплив певної спрямованості на конкретні групи соціуму [6, с. 10].

Отже, аналіз наведених вище досліджень дає підстави стверджувати, що в Європі накопичений чималий досвід здійснення екологічної освіти, проте питанням його використання українською вищою школою в процесі фахової підготовки майбутніх вихователів, зокрема формуванню їх еколого-педагогічної культури як важливого компонента професійного іміджу недостатньо приділяється уваги.

Формулювання мети статті. Метою статті є репрезентація змісту формування еколого-педагогічної культури в майбутніх вихователів як складника професійного іміджу в процесі вивчення спеціального курсу «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду».

Виклад основного матеріалу. Виходячи із визначення і структурування іміджу вихователя Т. Марєєвою, на нашу думку, еколого-педагогічна культура фахівця буде чітко простежуватися в таких компонентах іміджу педагога дошкільної ланки: *візуальний імідж* (предметний – ведення документації – планів роботи з екологічної освіти, оформлення конспектів проведення різних форм роботи з дошкільниками, оформлення куточків у груповій кімнаті – природи, експериментування, виставкового; оформлення компонентів ділянки ДНЗ природничого змісту: городу, квітника, метеомайданчика тощо); *професійний імідж* – компетентність у галузі екологічної освіти дітей дошкільного віку; якість праці в галузі екологічної освіти дошкільнят; досвід здійснення екологічної освіти дошкільників; репутація

компетентного в галузі екологічної освіти вихователя; самовдосконалення в галузі екологічної освіти дітей дошкільного віку; *внутрішній імідж* – педагогічна спрямованість вихователя на екологічну освіту дітей дошкільного віку (установки, мотиви, потреби, ціннісні орієнтації, моральне кредо, інтереси, ідеали); особистісні якості (любов до дітей і професії, любов до природи, антиципація, повага до всіх форм життя).

Формування еколого-педагогічної культури вихователя ДНЗ як складника його професійного іміджу триває протягом чотирьох років навчання у виші, розпочинаючись із вивчення дисципліни «Основи екології» та закінчуючись опануванням спеціальних курсів. Так, у ГНПУ ім. О. Довженка з січня 2016 року за вибором студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «бакалавр» викладається спецкурс «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду» в розрізі грантової програми Еразмус + (напрямок Жан Моне). Саме він поглиблює еколого-педагогічні знання майбутніх вихователів, збагачуючи їх інформацією про екологічну безпеку й освіту в країнах Європейського Союзу, інтегрує знання, які студенти отримали протягом першого-третього курсів у процесі вивчення дисциплін «Основи екології», «БЖД, охорона праці та ЦЗ», «Основи природознавства з методикою», сприяє вдосконаленню вмінь здійснювати екологічну освіту дошкільників, усвідомленню впливу рівня їх еколого-педагогічної культури на процес побудови професійного іміджу вихователя. Чільне місце в названому спецкурсі займає розділ «Екологічна освіта в країнах Європейського Союзу». Цей розділ структурують три теми: 1. Загальна характеристика екологічної освіти в країнах Європейського Союзу; 2. Екологічна освіта дітей в країнах Європейського Союзу; 3. Екологічна освіта студентської молоді й чинних педагогів у країнах ЄС.

З метою виявлення впливу спецкурсу на процес формування еколого-педагогічної культури в майбутніх вихователів на початку його вивчення було проведено тестування студентів. Тести охоплювали всі 4 розділи спецкурсу і стосувалися таких знань студентів: сутність понять: «екологічна безпека», «екологічна освіта», індекс екологічної ефективності країн Євросоюзу, рівні міжнародної екологічної політики, міжнародних організацій, що займаються питаннями захисту навколишнього природного середовища, сфери регулювання європейського права навколишнього середовища; нормативно-правові документи ЄС, в яких закріплюється його компетенція у сфері охорони навколишнього середовища та окреслюються напрямки політики і повноваження; директиви ЄС, що стосуються екологічної безпеки; принципи європейського права навколишнього середовища; моделі екологічної освіти в країнах Європейського Союзу; типи дошкільних закладів екологічного спрямування в країнах Євросоюзу; принципи екологічної освіти школярів в країнах Євросоюзу; нові технології в екологічній освіті школярів і студентської молоді; форми організації екологічної освіти школярів, студентів і чинних педагогів; використання Україною досвіду створення екологічної безпеки й екологічної освіти країн Європейського Союзу; Базовий документ двостороннього співробітництва між Україною і ЄС у природоохоронній сфері тощо.

Аналіз тестування майбутніх вихователів дозволив констатувати наступне. Більшість студентів правильно давали визначення базових понять, зокрема таких як «екологічна освіта», «екологічна безпека», «екологічне виховання», «екологічне мислення», «екологічна свідомість», «екологічна культура», «екологічна компетентність», знають міжнародні організації, які займаються проблемами екологічної безпеки, різновиди формальної і неформальної екологічної освіти, називають найпоширеніші форми і методи екологічної освіти школярів і студентів. Поверховими і фрагментарними були знання про нормативно-правову базу країн ЄС, яка регулює питання екологічної безпеки, підходи до екологічної освіти підростаючого покоління, принципи. І, на жаль, відсутні знання про спеціальні типи дошкільних закладів, які здійснюють екологічну освіту дітей, моделі екологічної освіти в країнах ЄС, співпрацю України з країнами Європейського Союзу щодо вирішення проблеми створення екологічної безпеки і питань екологічної освіти усіх верств населення.

Зважаючи на проведений аналіз знань студентів, під час розробки змісту спецкурсу і

розділу «Екологічна освіта в країнах Європейського Союзу» зокрема, основну вагу було спрямовано на подачу знань про моделі екологічної освіти в країнах ЄС, мету, принципи, форми, методи і види екологічної освіти, типи дошкільних закладів, у яких пріоритетним завданням є формування екологічної свідомості дошкільнят, особливості екологічної освіти школярів і студентської молоді, співпрацю України з країнами Європи в питаннях створення екологічної безпеки і якісної екологічної освіти.

Викладання спецкурсу ґрунтувалося на принципах інтеграції, наступності у вивченні дисциплін природничого змісту, системності, комплексності.

Так, принцип інтеграції реалізовувався, по-перше, у використанні студентами знань з основ екології, природознавства, методики ознайомлення з природою, психології і педагогіки дошкільної – дисциплін, які майбутні вихователі вивчали на першому-третьому курсах університетської підготовки, по-друге, у наповненні екологічним змістом теоретичного і практичного складників еколого-педагогічної компетентності майбутніх вихователів. Наприклад, на лекціях студенти оволодівали знаннями про форми і методи організації екологічної освіти в дошкільних закладах Європи, а на практичних заняттях – репрезентували вміння реалізовувати зміст екологічної освіти дітей у процесі використання форм і методів, з урахуванням специфіки української системи освіти, регіональних екологічних проблем тощо. Принцип наступності простежувався у викладі тем спецкурсу, адже спочатку студенти опановували знання, що стосуються загальної характеристики екологічної освіти в країнах Європейського Союзу, її моделей, принципів організації, потім детальніше вивчали особливості екологічної освіти в дошкільному віці, шкільному, на етапах фахового становлення педагогів і їх післядипломної освіти. А реалізація принципу комплексності забезпечувалася формуванням екологічної компетентності, яка передбачала наявність ґрунтовних знань з екології, природознавства і методики їх формування у дошкільників, умінь виховувати основи екологічної культури в дітей, з урахуванням регіональних особливостей і Європейського досвіду. Принцип системності передбачав формування у майбутніх вихователів системних знань про екологічну безпеку й освіту в країнах Європейського Союзу.

На етапі формування знань студентів про фахову підготовку у вищій школі країн Євросоюзу до екологічного виховання дітей ми знайомили з метою екологічної освіти майбутніх педагогів, її видами, завданнями, змістом, формами і методами. Так, метою екологічної освіти студентської молоді в країнах Європейського Союзу визначено формування людини з новим типом екологічної свідомості, здатної в сьогоденних умовах до сталого розвитку суспільства, формування екологічного мислення, яке детермінує доцільну поведінку особистості у професійній діяльності та повсякденному житті. У цьому контексті екологічне мислення – це суспільно важлива риса особистості, що виявляється в особливостях поведінки у соціально-побутових і професійних ситуаціях та усвідомленому прагненні проектувати способи своєї діяльності як екологічно доцільні.

Сьогодні цій проблемі в усьому світі, не тільки в Європі, приділяється велика увага. Можна сказати, що наш час – це період тотального екологічного всеобучу, коли основи екологічних знань викладають усім, починаючи з дитячого віку – в дошкільних закладах, школах та інститутах, на різних семінарах і курсах, по радіо й телебаченню – та закінчуючи підвищенням рівня екологічної освіти керівників усіх рангів у всіх країнах, на всіх континентах.

У розвинених європейських державах розроблено та вдосконалюються різні програми й концепції розвитку екологічної освіти, програми й плани підготовки спеціалістів-екологів сучасного рівня. Буквально за кілька останніх років видано багато посібників і підручників, науково-популярної й публіцистичної літератури, знято фільми й розроблено рекомендації еколого-освітнього змісту.

У більшості країн Європи екологія стала обов'язковою дисципліною в усіх вищих закладах освіти. В багатьох вищих навчальних закладах створено кафедри або факультети екологічного профілю, проведено сотні екологічних національних і міжнародних семінарів, конференцій, з'їздів.

Особливостями екологічної освіти у вищих навчальних закладах європейських країн є те, що екологічний пріоритет має власне освіта для сталого розвитку суспільства, всебічний розвиток екологічної освіти і культури на засадах екоцентричної, а не антропоцентричної парадигми. Окрім того останнім часом в європейській освіті спостерігається активне впровадження ідеї компетентнісного підходу.

Упровадження компетентнісного підходу в освіту і, зокрема екологічну, країн-членів Європейського Союзу передбачає, що знання практичного спрямування відповідають чотирьом складникам: 1) «знати що» – фактичний кодифікований обсяг знань, який може бути трансльовано; 2) «знати чому» – знання наукового розуміння світу та впливу науки на розвиток людства; 3) «знати як» – здатність виконувати відповідні завдання; 4) «знати хто» – усвідомлення того, які люди «знають що», «знають чому», «знають як».

Як правило, в країнах Євросоюзу університети здійснюють цілісну еколого-теоретичну підготовку майбутніх вихователів і вчителів, а практична професійна підготовка повністю переноситься в ДНЗ і школу.

Розкриваючи питання формування екологічної компетентності у майбутніх і чинних педагогів в країнах Євросоюзу, ми коротко характеризували зміст цього процесу в Нідерландах, Франції, Німеччині, Великій Британії, Швеції, Данії. Так, у Нідерландах вихователі й учителі шкіл мають змогу поліпшити свої екологічні знання в спеціальному таборі, який щорічно організує Нідерландське Королівське товариство природничої історії. Основна мета цього табору – розширити біологічні знання його учасників і встановити тісний контакт між біологами і педагогами.

У Франції загальна й спеціальна підготовка майбутнього вихователя, вчителя до екологічного виховання дітей проходить в університеті, а професійно-педагогічна (теоретична й практична) – в спеціальних центрах. Предмети з охорони природи і навколишнього середовища входять до програм ліцеїв, коледжів, центрів професійного навчання (їх понад 200). В більшості французьких ВНЗ програма підготовки майбутніх педагогів до екологічного виховання дітей складається з трьох частин:

- вивчення фундаментальних наукових дисциплін;
- вивчення програм і методів навчання і виховання;
- безпосередня практика.

В основі програми з підготовки майбутніх педагогів до екологічного виховання дітей лежить міждисциплінарний підхід. З точки зору екологічного виховання і виховання у функціональному полі культури, провідне місце займає регулятивна і гуманістична функції.

У Німеччині університети відповідають за теоретичну частину екологічної підготовки майбутнього вихователя, вчителя, а місцеві органи народної освіти – дитячі садки і школи – за практичну. В країні Національним парком створена екологічна програма «Баварський ліс», яка дає змогу ознайомлювати і вивчати особливо чутливі зони лісових екосистем і небезпеку, що їм загрожує. Студенти займаються науково-дослідною роботою, при цьому вони поділяються на чотири пошукові групи: дві з них вивчають фауну і флору національного парку, інші – проблеми відмирання та охорони природи. В Німеччині певний рівень екологічної освіти студенти можуть отримати і через дистанційну форму навчання.

У Великобританії нині вибудовується нова модель, за якою університети здійснюють цілісну еколого-теоретичну підготовку майбутніх вихователів і вчителів, а практична професійна підготовка повністю переноситься в ДНЗ і школу. Природничі науки є обов'язковими для вивчення у педагогічних вищих навчальних закладах. Так, в університеті Хаддерсфільдо вже більше 20 років існує програма з екології людини. Основна її мета – навчити студентів міждисциплінарному підходу в дослідженнях. Програма починається з викладання природничих наук, зокрема географії, на основі яких вивчаються фундаментальні, прикладні та гуманітарні науки (особливо соціологія). В процесі навчання розкриваються особливості міждисциплінарного і холистичного підходів. По закінченні курсу студенти починають професійну діяльність. Особливе значення має екологічна освіта для студентів

педагогічних вищих навчальних закладів, майбутніх вихователів і вчителів, які поряд із загальним високим рівнем екологічної культури мають опанувати методику екологічної виховної роботи.

Зв'язки навчальних закладів, які готують педагогів, з ДНЗ і школами різні за ступенем інтенсивності. Якщо практична підготовка, наприклад, учителів початкової школи, здійснюється в тісному контакті зі школами або безпосередньо на їх базі, то університетські програми традиційно характеризуються автономністю й відокремленістю від школи.

Велике значення для підвищення рівня вищої екологічної освіти мають міжвузівські, регіональні і міжнародні контакти викладачів і студентів (слухачів); участь фахівців Мінекоресурсів у розробці Державних стандартів екологічної освіти; зв'язки з громадськими організаціями; регулярний обмін досвідом, стажування, виконання спільних екологічних проектів, науково-дослідних програм і видання підручників та посібників; термінова підготовка і перепідготовка педагогічних кадрів вищих навчальних закладів у галузі екологічної освіти.

У Швеції на сучасному етапі Гетеборзький університет активно займається екологією людини у сфері наукових досліджень і в процесі навчання студентів і аспірантів. Висока якість навчальних програм забезпечується міждисциплінарним підходом. Екологія людини розуміється як вивчення взаємодії між людиною і її навколишнім середовищем. Вивчаються, по-перше, природні умови життя людських суспільств, по-друге, їх традиції, соціальна організація і технологія, по-третє, шляхи розвитку і виживання. Велика увага звертається на зв'язок між суспільством і навколишнім середовищем, взаємовідносини між суспільствами. Вивчення екології людини ґрунтується на глибокій повазі свободи і гідності людини, на її відповідальному ставленні до Природи, часткою якої є сама людина. Процес вивчення екології ґрунтується на комплексному підході, що допускає тісне співробітництво та інтеграцію у сфері природних наук, а також соціологією і гуманітарними дисциплінами. У Гетеборзькому університеті створений комплексний, міждисциплінарний характер предмету «Екологія людини»: тісне співробітництво і об'єднання природних і суспільних наук; виділяється холистичний підхід, тобто навколишнє середовище розуміється широко, включаючи і природний (фізичний), і соціально-культурний аспекти; обґрунтовується філософсько-етичний підхід, що зв'язує екологію людини з екологією та утвердженням безпеки і миру. Вивчення екології людини ґрунтується на принципі глибокої поваги свободи, гідності людини і належного ставлення до природи.

У Данії у вищих навчальних закладах не введено спеціального курсу з охорони природи, але його зміст та питання екології є в рамках курсів усіх основних навчальних дисциплін. Вивчення теорії поєднується з проведенням екскурсій. Важливу роль в екологічній освіті майбутніх і чинних педагогів відіграють музеї, де систематично проводяться заняття.

Заслуговує уваги програма екології людини Міжнародного центру екології людини. У його складі Паризький університет Рене Декарта (Франція), Женевський, Тулузький, Марсельський, Вільний Фламандський (Бельгія), університет Падуї (Італія) та ін. Основна мета Міжнародного центру – підготовка фахівців з проблем взаємовідносин людини з природою.

Особливу увагу ми звертали на організаційно-педагогічні умови формування еколого-педагогічної культури майбутніх педагогів у європейських країнах, а саме:

- реалізація принципів екологічного навчання та виховання;
- розвиток дослідницької діяльності студентів в екологічній галузі;
- упровадження особистісно-орієнтованих технологій в навчальний процес;
- здійснення екологізації навчального процесу;
- неперервність екологічної освіти та виховання майбутніх педагогів.

Таким чином, ми підводили студентів до розуміння того, що підготовка майбутніх вихователів і вчителів до екологічного виховання дошкільників і учнів у західноєвропейських навчальних закладах ґрунтується на біоекоцентричній парадигмі і здійснюється згідно з міждисциплінарним й холистичним підходами.

Під час вивчення теми «Екологічна освіта студентської молоді й чинних педагогів у країнах ЄС» майбутніх вихователів ознайомлювали з проблемами у фаховій підготовці до екологічної освіти дошкільників, зокрема недостатньою кількістю нормативних і спеціальних дисциплін, спрямованих на формування еколого-педагогічної культури вихователя та малою кількістю годин, що відводяться навчальними планами на теоретичний, науковий і практичний складники такої підготовки. Кількість годин на вивчення дисциплін, які цілеспрямовано формують еколого-педагогічну культуру майбутнього вихователя у ГНПУ ім. О. Довженка в навчальних планах підготовки фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «бакалавр» показано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Кількість годин на вивчення дисциплін природничого змісту в ГНПУ ім. О. Довженка в навчальних планах підготовки фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» освітнього ступеня «бакалавр»

Дисципліна	Кількість кредитів	Усього годин	Аудиторні години	Години самостійної роботи студента
Основи екології	3	90	36	54
БЖД, охорона праці та ЦЗ	3	90	36	54
Основи природознавства з методикою	7	210	94	116
Усього	13	390	166	224

На наукову роботу відводиться від 30 до 60 годин, залежно від того чи пише студент науковий реферат з проблем екології чи ще й виконує курсову роботу з цієї проблематики.

Порівнюючи кількість годин, відведених на вивчення природничих дисциплін у вищих Великобританії і України, студенти приходили до висновку, що питанням екологічної освіти у вищій педагогічній школі України приділяється недостатньо уваги, а це негативно позначається на процесі формування еколого-педагогічної культури майбутніх вихователів. У процесі аналізу проблем української вищої школи щодо підготовки педагогів до екологічного виховання дітей ми підводили студентів до усвідомлення низки таких важливих завдань університетської екологічної освіти: 1) постійне оновлення програм наявних сертифікованих екологічних спеціальностей з урахуванням нагальних проблем сьогодення; 2) упровадження нових спеціальностей екологічного спрямування; 3) уведення елементів екологічної освіти до навчальних програм та планів інших університетських спеціальностей, споріднених з екологією, зокрема педагогічних; 4) перегляд та вдосконалення змісту обов'язкових університетських курсів «Безпека життєдіяльності», «Основи екології», «Охорона праці»; 5) уведення в навчальні плани підготовки фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» спеціальних курсів, що забезпечують в комплексі з нормативними дисциплінами ефективність процесу формування еколого-педагогічної культури в майбутніх вихователів ДНЗ; 6) розробка нових галузевих стандартів для спеціальності 012 «Дошкільна освіта», зорієнтованих на євроінтеграційні процеси в освіті і вимоги до професійної компетентності сучасного вихователя дітей дошкільного віку.

Практичний складник еколого-педагогічної культури у розрізі спецкурсу ми формували під час практичних занять, які проводили з використанням інтерактивних технологій навчання. Так, у процесі проведення ігор-симуляцій (прес-конференція міністрів освіти й охорони навколишнього середовища країн ЄС, круглий стіл з питань екологічної освіти й безпеки в країнах ЄС) студенти, виконуючи ролі журналістів, міністрів освіти й навколишнього середовища країн Євросоюзу, вихователів, викладачів вишів, завідувачів дитячих садків, батьків вихованців репрезентували свої знання з тем розділу, окрім того розробляли проекти українських дитячих садочків екологічного спрямування, програми з екологічної освіти дітей, використовуючи досвід європейських дошкільних закладів. Відрадно констатувати, що під час

виконання практичних завдань студенти вміло поєднували знання особливостей екологічної освіти в Європі й українські реалії, зокрема, враховували регіональні екологічні проблеми, програми, за якими працюють дошкільні заклади, особливості організації роботи в них, вимоги батьків до вихователя й освітніх послуг, які надає дошкільна установа в цілому.

Тестування, проведене в кінці вивчення спеціального курсу, засвідчило позитивні зрушення в знаннях студентів з розділу «Екологічна освіта в країнах Європейського Союзу». Досить ґрунтовні знання майбутні педагоги засвідчили про типи європейських дошкільних закладів екологічного спрямування, їх мету, завдання, організацію роботи, роль вихователя; завдання, форми і методи екологічної освіти школярів, особливості вузівської підготовки до екологічного виховання дітей дошкільного і шкільного віку. Рівень сформованості теоретичного і практичного складників еколого-педагогічної культури в майбутніх вихователів під час тестування зазнав наступних змін: збільшилась кількість студентів з високим (з 6 % до 30 %), достатнім (з 15 % до 25 %) і середнім (з 25 % до 32 %) рівнями; і водночас зменшилась кількість студентів із задовільним (з 32 % до 10 %) і низьким (з 22 % до 3 %) рівнями.

Висновки. Отже, вивчення студентами спеціальності 012 «Дошкільна освіта» спеціального курсу «Реалізація стратегії екологічної безпеки: інтеграція європейського досвіду» позитивно вплинуло на формування в них теоретичного і практичного компонентів еколого-педагогічної культури вихователя, сприяло усвідомленню впливу рівня власної еколого-педагогічної культури на створення в майбутньому позитивного іміджу педагога дошкільного навчального закладу, зокрема на його професійний, візуальний і внутрішній компоненти. Подальші наукові розвідки стосуватимуться вивчення педагогічних умов використання дошкільними закладами досвіду екологічної освіти країн Євросоюзу.

Список використаних джерел та літератури

1. Шевчук В. Я. Довкілля для Європи / В. Я. Шевчук // Екологічний вісник. – 2003. – Трав.–черв. – С. 3–4.
2. Кучай Т. П. Підготовка майбутніх учителів в університетах Великої Британії до екологічного виховання учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Т. П. Кучай. – Київ, 2010. – 20 с.
3. Січко І. Особливості екологічної освіти у вищих навчальних закладах зарубіжних країн / І. Січко, Л. Юрченко // Порівняльно-педагогічні студії. – 2011. – № 1 (7). – С. 11–16.
4. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : навчально-методичний посібник для ВНЗ / Н. В. Лисенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 339 с.
5. Марєєва Т. В. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до створення позитивного професійного іміджу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. В. Марєєва. – Глухів, 2017. – 26 с.
6. Погрібняк Н. Створення іміджу сучасного дошкільного закладу / Н. Погрібняк // Дошкільне виховання. – 2004. – № 11. – С. 10–11.

Людмила Петровна Загородняя,

кандидат педагогических наук, доцент
кафедры дошкольной педагогики и психологии
Глуховского национального
педагогического университета
имени Александра Довженко,
e-mail: l.zagorodnya69@gmail.com

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ КАК СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИМИДЖА

В статье раскрыт вопрос формирования эколого-педагогической культуры будущих воспитателей как составляющей профессионального имиджа в разрезе изучения ими специального курса «Реализация стратегии экологической безопасности: интеграция

Европейского опыта». Проведен анализ последних исследований и публикаций по проблеме экологического образования в странах Европы и имиджа воспитателя дошкольного учебного заведения. Дана краткая характеристика содержания раздела спецкурса «Экологическое образование в странах Европейского Союза», принципы и методы его реализации. Приведены основные вопросы тестового контроля. Представлены результаты овладения студентами материалом дисциплины. Очерчены перспективы дальнейших научных исследований по заявленной проблеме.

Ключевые слова: эколого-педагогическая культура воспитателя детского сада, профессиональный имидж воспитателя детского сада, компоненты имиджа воспитателя, составляющие эколого-педагогической культуры воспитателя, европейский опыт профессиональной подготовки педагогов.

Ludmila Zagrodnya,

Pedagogical sciences candidate, associate Professor of Preschool Pedagogy and Psychology Department at Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
e-mail: l.zagrodnya69@gmail.com

USAGE THE EUROPEAN EXPERIENCE OF THE ECOLOGICAL-PEDAGOGICAL CULTURE FUTURE PRESCHOOL TEACHERS' FORMATION AS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL IMAGE

Introduction. *The crisis of the ecological situation today acquired planetary proportions. Humanity conscious the impossibility of coexistence with nature on the principles of the anthropocentric paradigm and the need to teach younger generation bio ecocentric type of consciousness that will create the basis for a harmonious interaction with the natural environment. Individuals' education consciousness begins in the preschool years and today is especially actualized the problem of preschool teachers' ecological-pedagogical culture formation, which is an important component of their professional image. Positive professional image formation of the preschool teacher and of the preschool institution is a requirement of the time. The image of the modern preschool teacher is multicomponent and dynamic formation. It must be the image of the professional, which possesses the professional competence and ecological in particular; able to use foreign experience of the preschoolers' ecological education, taking into account the environmental situation of the region and preschool institution's material possibilities, individual psychological characteristics of children.*

Purpose. *The purpose of this article is representation of the content of future preschool teachers' ecological-pedagogical culture formation as the component of a professional image in the process of studying a special course "Implementation of environmental safety strategy: integration of European experience".*

Methods. *analysis of the scientific literature on the next problems: environmental education and the image of the preschool teacher, testing, the methods of descriptive statistics.*

Results. *In the European countries the problem of ecological education studied S. Glazachev, L. Paramonova, O. Protasova, K. Pysanka, L. Pogribna, L. Puhovska, M. Sorokovata, Y. Slavskaya, I. Sichko, N. Shved etc. The questions of ecological competence, ecological and pedagogical culture of the preschool teachers formation studied N. Goropaha, N. Lysenko, Z. Plohii, N. Ryzhova, N. Kot and others. M. Apraksina. K. Krutii, T. Marieieva, N. Platohina, S. Popychenko, R. Shulygina and others study the professional image of the future and current preschool teachers. To the image of preschool institutions are dedicated the scientific exploration of K. Krutii, T. Zhyvaievoi, N. Pogribniak, S. Perebutovoi and others.*

By definition of T. Marieieva the professional image of the preschool teacher is a quality characteristic of the teacher personality that contributes to the manifestation of his inner attitudes, personal qualities, attitudes, knowledge, and professionalism through external expression, – the

appearance, behavior, features of verbal and nonverbal communication, the specifics of design man-made environment, which significantly affect on the organization of interpersonal interaction and on the implementation of professional duties of the specialist. In the structure of the professional image T. Marieieva allocates professional visual, auditory, and internal components.

In our view, the ecological-pedagogical culture of a specialist will be clearly traced in such components of the educator image as: visual image (object – documentation – work plans on environmental education, making notes of the various forms of work with preschoolers, making parts of of nature in the group, experimentation, exhibition; the design of components of the preschool institution area with nature content: vegetable garden, flower garden, meteorological, etc.); professional image is the competence in the field of preschoolers' ecological education; the professional work in the field of preschoolers' ecological education; experience of the implementation of the preschoolers' ecological education; a competent reputation in the field of environmental education for teacher learning in the field of ecological education of the preschoolers; inner image is the pedagogical orientation of the preschool teacher on environmental education of the preschoolers (settings, motives, needs, value orientations, moral credo, interests, ideals); personal qualities (love for children and the profession, love of nature, anticipation, respect all forms of life).

Formation of the ecological-pedagogical culture of the preschool teachers as the component of its professional image extends over four years of study at the University, and begins from the "Basics of the ecology" discipline and ends with a mastery of the special courses.

Thus, in Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University from January 2016 by the selection of fourth-year students speciality 012 "Preschool Education" educational level "Bachelor" taught a special course "Implementation of Environmental Safety Strategy: Integration of the European Experience" in the context of the Erasmus +, , grant programme (Jean Monnet direction).

It deepens the ecological and pedagogical knowledge of the future preschool teachers, enriching them with information about environmental safety and education in the countries of the European Union, integrates the knowledge that students gained during the first-third courses in the process of studying of the disciplines "Basics of Ecology", «Natural Sciences Basics with the Methodics" contributes to the skills improvement to implement ecological education of the preschoolers.

A prominent place in the above course covers the section "Ecological Education in the Countries of the European Union." This section is structured around three themes: 1. General characteristics of environmental education in the countries of the European Union; 2. Environmental education of the children in the countries of the European Union; 3. Environmental education of the students and current teachers in the EU countries.

In the beginning of the course studying the students were tested. The results showed the low level of future preschool teachers' knowledge about the environmental safety and education in the countries of the European Union. Therefore, the teaching of the discipline, in particular the section "Ecological Education in the Countries of the European Union", was intended to supply the students with information on the objectives of the environmental education of the population of the EU countries, the components of environmental education, its types, principles, forms, methods, public ecological organizations, the history of the formation of environmental education in various European countries and use of EU experience in environmental education in Ukraine. The purpose of the environmental education in the countries of the European Union is determined the formation of a human with a new type of ecological consciousness, capable in today's environment sustainable development of society, formation of ecological thinking, which determines the appropriate behavior of a person in professional activities and everyday life. So, environmental education in Europe is divided into General cultural, General professional and professionally oriented.

Characteristics of ecological education in higher educational institutions of the European countries is that the environmental priority is private education for sustainable development, the comprehensive development of ecological education and culture on the basis ecocentric, not anthropocentric paradigm.

Also recently in the European education there is an active implementation of the competence approach. In the EU countries are equally developed both formal and informal environmental

education.

Formal environmental education is implemented by kindergartens, schools, universities, institutions, including postgraduate education. Informal environmental education is provided by the mass media, cinema, museums, exhibitions, environmental societies' events.

As a rule, in the countries of the European Union carry out a holistic ecological and theoretical training of future educators and preschool teachers in the universities, and practical training completely transferred to the preschool institutions and schools.

The number of hours allotted in the universities of Europe in the studying of environmental content is much more than in the universities of Ukraine.

For example, in UK universities the volume of subjects with environmental content is 1000–1800 hours, and in Ukrainian universities – 648 hours. On the independent work of the British students is planned to 945 hours, and in the Ukrainian – 408 hours. The scientific work is also allotted more teaching time from 200 hours to 600 hours, and in the Ukrainian universities from 54 to 80 hours.

A practical component of ecological-pedagogical culture in the context of the course we formed during the practical classes, which were conducted with the use of interactive learning technologies.

Thus, in the process of simulation games students performing the role of journalists, Ministers of education and environmental security of the countries of the European Union, presented their knowledge of the topics section, also developed projects of Ukrainian kindergartens in the environmental field, the programme on environmental education of children, using the experience of the European preschool institutions. Testing at the end of special course showed the positive changes in the students' knowledge of the section "Ecological Education in the Countries of the European Union."

Originality. *For the first time in the practice of Ukrainian higher school to students speciality 012 "Preschool Education" was read a special course "Implementation of environmental safety strategy: integration of European experience", which positively affected on the quality of the process of mastering by theoretical and practical components of the ecological-pedagogical culture of future preschool teachers and their awareness of its role in building a positive professional image.*

Conclusion. *Therefore, the studying by the future preschool teachers of the special course "Implementation of Environmental Safety Strategy: Integration of the European Experience", positively influenced on the ecological-pedagogical culture formation as a component of a professional image. Further research will concern the studying of the pedagogical conditions preschool institutions' usage of the European Union countries experience environmental education.*

Key words: *preschool teachers' ecological-pedagogical culture, preschool teachers' professional image, preschool teachers' components of the image, preschool teachers' components of the ecological-pedagogical culture, the European experience of the teachers' professional training.*

References

1. Shevchuk V. Ya. Dovkilliya dlya Yevropy / V. Ya. Shevchuk // *Ekologichny`j visny`k*. – 2003. – Trav.–cherv. – S. 3 – 4.

2. Kuchaj T. P. Pidgotovka majbutnix uchy`teliv v universy`tetax Vely`koyi Bry`taniyi do ekologichnogo vy`xovannya uchniv [Tekst] : avtoref. dy`s. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 – zagal`na pedagogika ta istoriya pedagogiky` / T.P. Kuchaj. – Ky`yiv, 2010. – 20 s.

3. Sichko I. Osobly`vosti ekologichnoyi osvity` u vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax zarubizhny`x krayin/ I.Sichko, L. Yurchenko // *Porivnyal`no-pedagogichni studiyi*. – 2011. – № 1 (7). – S.11-116.

4. Ly`senko N. V. Teoriya i prakty`ka ekologichnoyi osvity` : doshkil`ny`k-pedagog : Navchal`no-metody`chny`j posibny`k dlya VNZ / N. V. Ly`senko. – K. : Vy`davny`chy`j Dim «Slovo», 2009. – 339 s.

5. Maryeyeva T.V. Pidgotovka majbutnix vy`xovateliv doshkil`ny`x navchal`ny`x zakladiv do stvorennya pozy`ty`vnogo profesijnogo imidzhu [Tekst] : avtoref. dy`s. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. / T.V. Maryeyeva. – Gluxiv, 2017. – 26 s.

6. Pogribnyak N. Stvorennya imidzhu suchasnogo doshkil`nogo zakladu / N. Pogribnyak // *Doshkil`ne vy`xovannya*. – 2004. – № 11. – S. 10-11.

Отримано редакцією 30.05.2017 р.